R. P.

MARTINI BECANI

SOCIETATIS IESV
THEOLOGI, ET IN CÆSAREA ACADEMIA VIENNENſi Profeſſoris

Epiſtola ad

D. GEORGIVM N. NVPER EX CALVINIANO FActum Catholicum

DE COMPARATIONE ECCLESIÆ ET SYNAgogæ.

Permiſſu & approbatione Superiorum.

MOGVNTIÆ,
Typis IOANNIS ALBINI,

ANNO M. DC. XV.

Digitized by Google

EPISTOLA

MARTINI BECANI SOCIETATIS IESV THEOLOGI;

AD D. GEORGIVM N. NV-
per ex Caluiniano factum Catholicum:

DE

COMPARATIONE ECCLESIÆ
& Synagogæ.

ACcepi epiſtolam tuam, humaniſſime D. Georgi, in qua multis argumentis conaris demonſtrare, Eccleſiam Chriſti deficere & errare poſſe. Non quod reuera ita ſentias, cùm iam catholicam fidem, abiecta hæreſi

Digitized by Google

Caluiniana, vt ais, ſincerè complecta-ris: ſed quod aliter à me doceri cupias, quàm hactenus à Caluinianis Profeſſoribus Heidelbergæ inſtructus es. Porro vis ac robur argumentorum omnium, quæ multis verbis & ambagibus à te allata ſunt, videtur eſſe huiuſmodi: *Synagoga Iudæorum reipſa defecit ac repudiata eſt: Ergo etiam Eccleſia deficere ac repudiari poteſt.* Sequelam probas ex variis prærogatiuis, quas Synagogam præ Eccleſia habuiſſe affirmas. Sunt autem hæ. Prima, quod Scriptura diſertè præferat Synagogam Eccleſiæ. Altera, quod plures & excellentiores promiſsiones factæ ſint Synagogæ, quàm Eccleſiæ. Tertia, quod Synagoga arctius cum Deo coniũcta fuerit, quàm ſit Eccleſia. Nam Synagoga, inquis, fuit filia Dei, cùm Eccleſia non ſit filia, ſed ſponſa. At filia, quantumuis peccet, ſemper manet filia. Sponſa verò, ſi enormiter delinquat, nõ ſemper manet ſponſa, quia ſponſalia ſæpè diſſoluuntur. Si ergo Synagoga, non obſtantibus his prærogatiuis, à Deo repudiata eſt; cur Eccleſia repudiari non poſſit?

2. Hoc

Hoc breui compendio, niſi fallor, to- 2
tius Epiſtolę tuę robur complexus ſum.
Nunc, quia doceri à me vis, & omnes
ſcrupulos, quibus adhuc angi & crucia-
ri te ais, eximi vehemẽter optas; faciam
equidem, quod & officij mei ratio exi-
git, & chriſtianæ charitatis regula faci-
endum eſſe præſcribit. Nec de metho-
do laborandum eſt. Singula eodem or-
dine, quo iam propoſita ſunt, ſigillatim
diſcutiam. Ac futurum confido, vt ex
eorum diſcuſſione facile intelligas, ni-
hil aliud apud Caluiniſtas, quàm meras
fraudes ac impoſturas te imbibiſſe. Sit
ergo

I. QVÆSTIO.

An Scriptura præferat Synagogam Eccleſiæ?

DVplici teſtimonio probas affir- 3
mantem partem. Prius habetur
Deuteron. 4. 7. *Non eſt alia natio tam
grandis, quæ habeat Deos appropinquantes
ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecra-
tionibus noſtris. Quæ eſt enim alia gens ſic*

inclyta, vt habeat ceremonias, iuſtaque iudicia. & vniuerſam legem, quam ego proponã hodie ante oculos veſtros? Poſterius, pſal. 147. 8. *Qui annunciat verbum ſuum Iacob: iuſtitias & iudicia ſua Iſrael. Non fecit taliter omni nationi: & iudicia ſua non manifeſtauit illis.* Ex vtroque formari poteſt tale argumentum: Si nulla eſt natio tam grandis, nulla gẽs tam inclyta, quæ cum Synagoga & populo Iudæorum conferri poſſit; certè nec populus Chriſtianus cum ea conferri poteſt: At verum eſt antecedens: Ergo & conſequens.

4 Audi mi Georgi. Mera inſcitia hæc eſt. Nam Scriptura non confert ibi Synagogam Iudæorum cum Eccleſia Chriſti, quę tunc nondum erat in rerum natura; ſed cum aliis gentibus ac nationibus, quę tunc temporis colebant idola. Et ponit tres illius prærogatiuas. Prima eſt, quod haberet apud ſe Tabernaculum fœderis, in quo Deus dabat certiſſima reſponſa de rebus dubiis: & orationes populi in quacunque neceſſitate benignè audiebat. Altera, quod haberet legẽ Decalogi in tabulis lapideis à Deo ſcriptam. Tertia, quod præter legẽ Decalo-

calogi, haberet etiam præcepta ceremonialia, quæ ad cultum veri Dei promouendum; & iudicialia, quæ ad pacem & iuſtitiam conſeruandam erant vtiliſſima.

Hæ fuerunt prærogatiuæ Synagogæ 5
reſpectu aliarum gentium, quæ tunc erant; non tamē reſpectu Eccleſiæ Chriſti, quæ nunc eſt. Nam aliæ gentes, quæ tunc erant, non habebāt quicquam eorum, quæ iam dicta ſunt. Habebant quidem reſponſa Dæmonum, qui in idolis loquebantur, ſed ſępè falſa, incerta, ambigua. Habebant legē Decalogi ſcriptā in cordibus; ſed ꝓpter quotidiana peccata quaſi deletam & obliteratā. (Rom. 1.21.) Habebāt præcepta ceremonialia, non tamen ad veri Dei cultum, ſed ad idololatriam accommodata. Habebant etiam iudicialia, ſed ſæpè iniqua, tyrannica, inhumana.

At Eccleſia Chriſti, quæ nunc eſt, ſu- 6
perat Synagogam in his omnibus. Primo, quia Synagoga nihil aliud habebat, quam Tabernaculum fæderis, in quo Deus per Angelos loquebatur Iudæis. At Eccleſia habet ipſum Dei filium in-

carnatum, qui in propria perſona locutus eſt Apoſtolis. Ioan. 1. 18. *Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit.* Et Hebr. 1. 2 *Nouiſsime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio, quem conſtituit hæredem vniuerſorum.*

7 Secundo, Synagoga habebat nudam legem Decalogi, quæ ſolum præcipiebat, quid agendum eſſet, nullã verò gratiam ex ſe præſtabat: At Eccleſia præter legem præcipiẽtem, accepit etiam gratiam, quæ præbeat vires & facultatem præſtandi id, quod præcipitur. Ioan. 1. 17. *Lex per Moſen data eſt: gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Vbi notanda eſt triplex antitheſis. Prima inter legem & gratiam, quaſi inter corpus & animam, inter litteram & ſpiritum. Nam ſicut corpus per ſe eſt pondus, quod onerat, niſi vegetetur ab anima; & ſicut littera occidit, niſi adſit Spiritus, qui viuificet: ſic lex per ſe moleſta eſt, quia iubet difficilia, quæ à nobis præſtari non poſſunt, niſi gratia nos iuuet. Altera inter Moſem & Chriſtum, quaſi inter ſeruum & dominum, inter præconem legis & Legislatorem. Tertia in-

tia inter dare & facere. Moſes non fecit legem, ſed acceptam à Deo dedit populo & promulgauit, quia non fuit legiſlator, ſed miniſter legislatoris. (Hebr. 3. 5.) At Chriſtus non tantum dedit gratiam, ſed etiam fecit, quia ipſe eſt author & fons omnis gratiæ, *de cuius plenitudine nos omnes accepimus.* (Ioan. 1,16.)

Tertio, Synagoga, cùm eſſet an- 8
cilla, non Domina, habebat quidem præcepta ceremonialia & iudicialia, ſed quæ timorem & ſeruitutem ſpirabant. At Eccleſia, quæ non eſt ancilla, ſed libera, non habet præcepta timoris & ſeruitutis, ſed potius, quæ ad amorem & libertatem accommodata ſunt. (Rom. 8. 15. *Non enim accepimus Spiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Et Gal. 4.31. *Itaq. fratres, non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ: qua libertate Chriſtus nos liberauit.*) De prioribus præceptis dictum eſt, Act. 15. 10. *Quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum,*

quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus? De poſterioribus, Matth. 11. 30. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.*

9 Hæc, meo iudicio, tam clara ſunt, vt non egeant longiori interprete. Et omnino mihi perſuadeo, in hoc quidem puncto abundè ſatisfactum tibi eſſe. Porro de Caluinianis Profeſſoribus, qui te aliter inſtruxerunt, quid dicturus es? Sanè, ſi ignorant, quæ iam dixi, ſtupidi ſunt, & à cathedris amouendi. Si norunt, maleuoli & deceptores, qui aliter docent, quàm ſentiunt.

II. QVÆSTIO.

An Synagoga habuerit plures & excellentiores promiſſiones, quàm habeat Eccleſia?

10 HOc tu Georgi; quanquam non tuo, ſed Caluiniſtarum ſenſu ac iudicio, affirmas. Et ne temerè videaris id

riſ id facere, adducis tres promiſsiones, quæ Synagogæ factæ ſunt. Prima eſt, 3. Reg. 9. 3. *Dixit Dominus ad Salomonem: Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me. Sanctificaui domum hanc, quam ædificaſti, vt ponerem nomen meum ibi in ſempiternum. Et erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.*

Secunda eſt, pſal. 131. 13. *Elegit Domi-* 11
nus Sion, elegit eam in habitationem ſibi. Hæc requies mea in ſæculum ſæculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius ſaturabo panibus. Sacerdotes eius induam ſalutari, & ſancti eius exultatione exultabūt. Illuc producam cornu Dauid, paraui lucernam Christo meo. Inimicos eius induam confuſione: ſuper ipſum autē efflorebit ſanctificatio mea.

Tertia eſt, Zachariæ 2. 5. *Et ego ero ei,* 12
ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius. Et ibidem: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Et iterum: *Ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.*

Ecce, inquis, quam præclaras pro- 13
miſsiones habuit Synagoga, & quidem

ab

ab ipſo Deo: cum interim Eccleſia non habeat niſi vnicam illam à Chriſto: *Portæ inferri non præualebunt aduerſus eam:* quæ nullo modo cum iſtis conferri poteſt. Miror te Georgi. Videris apud Caluiniſtas, eiurato Chriſto, Iudaiſmũ imbibiſſe: quod ex duplici capite oſtendi poteſt. Primo, quia Chriſtum opponis Deo, quaſi ipſe Deus non eſſet. Secundo, quia nimis honorificè loqueris de Synagoga: nimis abiecte de Eccleſia; quaſi illi maiores, quam huic, promiſſiones factæ ſint. Cum tamen Apoſtolus Hebr. 8. 6. contrarium diſerte aſſerat, his verbis; *Nunc autem melius ſortitus eſt miniſterium, quanto & melioris teſtamenti Mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.* Quid apertius contra te dici potuit? Nouum, inquit, teſtamentum in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt, quam vetus. Vel, quod in idẽ recidit, Eccleſia Chriſti meliores habet promiſsiones, quam Synagoga Iudæorum. Quod manifeſte apparebit, ſi conferamus vtriuſque promiſsiones inter ſe.

14 Igitur ex tribus illis promiſsionibus, quas

quas ais Synagogæ factas eſſe, tertia non eſt facta Synagogæ, ſed Eccleſiæ, vt infra oſtendam. Reliquæ duæ non ſunt abſolutæ, ſed conditionatæ. Nam priori hæc conditio annexa eſt: *Si autem auerſione auerſi fueritis vos & filij veſtri, non ſequentes me, nec cuſtodientes mandata mea, & ceremonias meas, quas propoſui vobis, ſed abieritis & colueritis Deos alienos: auferam Iſrael de ſuperficie terræ, quam dedi eis: Et templum, quod ſanctificaui nomini meo, proiiciam à conſpectu meo; eritque Iſrael in prouerbium, & in fabulam cunctis populis.* Poſteriori hæc: *Si cuſtodierint filij tui teſtamentum meum, & teſtimonia mea hæc, quæ docebo eos.*

Vides, opinor, quam fragili condi- 15
tione fulciantur hæ promiſsones. Nimirum, vt tam facile reſcindi poſsint, quam facile peccare homo poteſt. Longe aliter res habet in promiſsionibus Eccleſiæ factis. Nam hæ & plures ſunt, quam duæ: & abſolutæ ſunt, non conditionatæ: & tanta firmitate nixæ, vt de earum effectu dubitandum non ſit. Eas tibi breuiter, nec tamen omnes, ſed quæ primum memoriæ occurrent,

hoc

hoc loco proponam. Sunt autem duplices: aliæ in veteri, aliæ in nouo teſtaméto factæ & conſignatæ. Prioris generis ſunt hæ.

Prima promiſsio Eccleſiæ facta in veteri teſtamento.

16 PRima habetur apud Iſaiam cap. 54. Nam toto illo capite expreſsè agitur de Eccleſia Chriſti, quæ ex gentilibus erat colligenda, vt non ſolum Hieronymus & alij ſcriptores, ſed Apoſtolus quoq; in epiſtola ad Galatas cap. 4. interpretatus eſt. Sunt autem multa, quæ ibi promittuntur Eccleſiæ. 1. fœcunditas. 2. amplitudo. 3. firmitas, ſtabilitas & perpetuitas. 4. victoria contra hæreticos & alios hoſtes.

17 Fœcunditas promittitur v. 1. his verbis: *Lauda ſterilis, quæ non paris: & hinni, quæ non pariebas: quoniam multi filij deſertæ magis, quam eius, quæ habet virum, dicit Dominus.* Vel, vt habet Apoſtolus loco citato: *Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis: quoniam multi filij deſertæ magis, &c.* q. d. O Eccleſia

cleſia gentilium, quæ ante aduentum Chriſti fuiſti ſterilis, & non peperiſti Deo filios, propter defectum fidei (vixiſti enim in idololatria) lætare nunc & exulta, quia paries plures filios, quam peperit Synagoga. Hæc, quæ hactenus fuit fœcunda, ceſſabit parere: Tu vero, quæ ſterilis fuiſti & deſerta à Deo, incipies parere, & eris longe fœcundior, quam illa fuit. Sicut prædictum eſt 1. Reg. 2. 5. *Sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata eſt.*

Amplitudo promittitur v. 2. *Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos cõſolida. 3. Ad dextram enim & ad læuam penetrabis, & ſemen tuum gentes hæreditabit, & ciuitates deſertas inhabitabit*, id eſt, propter multitudinem filiorum, quos paritura es, debebis dilatare terminos habitationis tuæ: quia Paleſtina, in qua ſola hactenus Synagoga templum & certam ſedem habuit, non ſufficiet tibi ad habitãdum. Opus erit maiori loco & ſpacio. Vno verbo, totũ terrarũ orbem occupabis, & omnes gentes erũt tibi in hęreditatẽ. 18

Fir-

19 Firmitas & perpetuitas promittitur, v. 4. *Noli timere, quia non confunderis, neque erubeſces: non enim te pudebit, quia confuſionis adoleſcentiæ tuæ obliuiſceris, & opprobrij viduitatis tuæ nõ recordaberis amplius. 5. Quia dominabitur tui qui fecit te, Dominus exercituum nomẽ eius: & redemptor tuus ſanctus Iſrael, Deus omnis terræ vocabitur. 6. Quia vt mulierem derelictam & mærentem ſpiritũ vocauit te Dominus, & vxorẽ ab adoleſcentia abiectam, dixit Deus tuus. 7. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te. 8. In momento indignationis abſcondi faciẽ meã parumper à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui, dixit redẽptor tuus Dominus*, id eſt; Tametſi ante Chriſti aduentum vixeris in cõfuſione, mærore & opprobrio, propter idololatriam, & toto illo tempore (quod tamen modicum fuit, reſpectu futuri temporis) fueris à Deo quaſi abiecta & derelicta; deinceps tamen non eſt, quod timeas vllã cõfuſionem. Nam Deus, qui creauit te, miſertus eſt tui, & decreuit pręclara beneficia in poſterum tibi conferre. Ac primo, ſua morte & paſſione te redem-

pturus

pturus eſt. 2 In magnis miſerationibus cõgregabit te 3. Non tẽporaria, ſed ſempiterna miſericordia proſequetur te. 4. Dominabitur tui, non ſicut Dominus ancillæ, ſed ſicut maritus vxori dominari ſolet. Quam vero potens maritus ille ſit, ex duplici capite æſtimari poteſt. Primo ex nomine: quia *Deus exercituum nomen eius*. Habet enim ſub ſe omnes Angelos, qui ſunt illius milites & miniſtri. Secundo ex hæreditate; quia quãdo aſſumet te in ſponſam, totũ terrarũ orbẽ accipiet à Patre in hæreditatem, ſicut promiſſum illi eſt, pſal. 2. 8. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, & poſſeſſionẽ tuã terminos terræ.* Et ideo *Deus omnis terræ vocabitur.* Si ergo talem ſpõſum habitura es, quem extimeſcas? Angeli, qui ſunt miniſtri ſponſi, pugnabũt pro ſponſa. Et totus orbis, qui dabitur ſponſo, dabitur etiam ſponſæ; quia vtrique erunt omnia communia.

De qua promiſſione vt ſis ſecurior, 20
audi, quid dicat Dominus, v. 9. *Sicut in diebus Noe iſtud mihi eſt, cui iuraui, ne inducerem aquas Noe vltra ſupra terrã: ſic iuraui, vt non iraſcar tibi, & non increpem te,*

id eſt, ſicut olim iureiurando promiſi Noe, quod non amplius vellem diſsipare terram diluuio (Gen. 9. 11.) ita nunc iureiurando promitto tibi, quod non amplius velim tibi iraſci: multo minus abiicere, & abiectam deſerere. Nam, vt dixi, *miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui.* Addo ad maiorem confirmationem, v. 10. *Montes enim commouebuntur, & colles contremiſcent: miſericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur,* id eſt, Etiamſi montes de loco ſuo mouerentur, & colles contremiſcerent; nō tamen miſericordia mea recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur, ſed fixum & irreuocabile manſurum eſt.

21 Sequitur v. 11. *Paupercula tempeſtate conuulſa, abſque vlla conſolatione,* id eſt, hactenus fuiſti paupercula, quia vixiſti ſine cognitione veri Dei: fuiſti inſtabilis, quia variis idolorum erroribus, quaſi tempeſtatibus conuulſa & agitata es: fuiſti ſine conſolatione, quia falſi Dij, quos coluiſti, non potuerunt te iuuare. At nunc bono ſis animo: *Ecce ego ſternam per orbem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris.*

Digitized by Google

phiris. 12. Et ponam iaſpidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides ſculptos, & omnes terminos tuos in lapides deſiderabiles, id eſt, Ego ita fundabo & ſtabiliam te, vt tempeſtate conuelli non poſsis: ita muniam te portis & propugnaculis, vt ſis inexpugnabilis.

Supereſt promiſſio victoriæ contra hoſtes, v. 16. *Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus ſuum. Et ego creaui interfectorem ad diſperdendum.* id eſt, (vt interpretatur Hieronymus) Ego creaui Diabolum, qui omnium malorum artifex eſt. Ille ſuſcitabit contra te ignem, & conflabit vaſa iniquitatis, id eſt, impios homines, vt Simoné magum, Arium, Donatiſtas, Pelagianos, Anabaptiſtas, Caluinianos, & ſimiles Sectarios, qui te oppugnabũt. Sed noli timere. Nam ex altera parte, creaui etiam *interfectorem ad diſperdendum*, id eſt, excitaui alios, qui partim externa vi (quod faciunt Catholici Reges & Imperatores) partim calamo & viua voce (quod faciunt Doctores Eccleſiæ) diſperdent aduerſarios tuos. V. 17. *Omne vas, quod fictum eſt contra te, non dirige-* 22

tur: Et omnem linguam reſiſtentem tibi in iudicio, condemnabis, id eſt, Omnes aduerſarij, quos diabolus ſufflans contra te excitabit, non habebunt ſucceſſum, quia non eſt conſilium cõtra Deum: Et omnes hæreticos, qui tibi reſiſtent in cauſa fidei ac religionis, de errore conuictos condemnabis. Quod etiam factum eſt. Nam Eccleſia condemnauit Arianos, & alios hæreticos, qui illam hactenus oppugnarunt. Atque hæc ſufficiant de prima promiſsione, quę luculentiſsima eſt.

Secunda promiſsio Eccleſiæ facta in veteri teſtamento.

23 SEcunda promiſſio habetur, Ierem. 31. v. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Iſrael & domui Iuda fœdus nouum. 32. Non ſecundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Ægypti: pactum quod irritum fecerunt: & ego dominatus ſum eorum, dicit Dominus. 33. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Iſrael, poſt dies illos, dicit Dominus:*

nus: Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam: Et ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. 34. Et nõ docebit vltra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum dicens: Cognoſce Dominum. Omnes enim cognoſcent me à minimo eorum vſque ad maximum, ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.

Hic Deus per prophetam confert 24
inter ſe duas promiſsiones ſeu pacta: vnum veteris, alterum noui Teſtamenti: Et oſtendit nouum Teſtamentum meliori promiſſione vel pacto ſancitum eſſe, quam vetus, vt interpretatur Apoſtolus Hebr. 8. 6. Primo, quia pactum V. T. irritum factum eſt, propter peccata Iudæorum: Pactum N. T. non irritabitur. Igitur hoc firmius eſt, quam illud fuit. Secundo, Deus in V. T. *dominatus eſt* Iudæorum, id eſt, ſeuere & imperioſe egit cum illis, ſicut Domini ſolent agere cum ſeruis. Vel, vt explicat Apoſtolus, *vituperauit, neglexit* & abiecit illos, eo quod irritum feciſſent pactum. At in N. T. paterne, non ſeuere agit cum Chriſtianis,

quia per mortem filij ſui placatus eſt. Tertio, in V. T. dedit legem ſcriptam in tabulis lapideis. At in N. dat ſcriptam in cordibus ſeu viſceribus Chriſtianorum. Vel, quod idem eſt, in veteri dedit ſolã externam legem difficilia præcipientẽ: non autem internas vires ad præſtandũ id, quod præcipiebatur. At in nouo, nõ ſolum dat legem præcipientem, ſed etiam gratiam & charitatem adiuuãtem. Quarto, in veteri populus facile recedebat à Deo, & conuertebatur ad idola. Nam ex vna parte, non habebat tanta præſidia ad perſeuerãdum in cultu veri Dei, quanta nos habemus: Et ex altera, occurrebãt multa, quę auocarẽt à Deo. 1. fragilitas naturæ humanæ. 2. aſtutia Diaboli. 3. onus legis Moſaicę, quod illis erat à Deo impoſitum. 4. minæ & terrores, quibus quaſi inuiti cogebantur portare illud onus. 5. conuerſatio cum gentilibus, inter quos viuebant, & à quibus vndiq; cincti erant. Atq; ex his cauſis fiebat, vt niſi alij alios aſſidue incitarent ad colendum Deum, facile illius obliuiſcerentur. Aliter fit in nouo teſtamẽto. Chriſtiani multo maiora habent præſidia.

dia. Habent Chriſtum pro ſe paſſum &
mortuum. Habent corpus & ſanguinē
Chriſti quotidie in ſacrificio Miſſæ. Ha-
bent Sacramēta, quæ internam gratiā
& charitatem conferunt. Deniq; vt alia
taceam, ipſum nomen, quo Chriſtia-
nos ſe appellāt, tam altè infixum eſt eo-
rum cordibus, vt eradi non poſsit.

Hæc obiter dicta ſint de ſenſu verbo- 25
rum Ieremiæ. Ad maiorem tamen ex-
plicationem, duo notanda ſunt. Vnum
eſt, legem Decalogi tripliciter ſpectari
poſſe. Primo, quatenus per dictamen
rectæ rationis, ſeu per lumen naturale,
ſcripta & impreſſa eſt in cordibus homi-
num. Sic data eſt omnibus hominibus,
etiam gentilibus. (Rom. 2. 15.) Secundo,
quatenus ſcripta eſt in tabulis lapideis.
Sic data fuit Iudæis, nō gentilibus. Ter-
tio, quatenus ſcripta eſt in cordibus ſeu
viſceribus hominum, non ſolum per lu-
men naturale, ſed etiam per Spiritum
ſanctum, qui prębet gratiam & vires ad
legem perfecte implendam. Sic datur
Chriſtianis. Sicut ergo Iudæi habebant
quandam prærogatiuam reſpectu gen-
tilium, eo quod accepiſſent legem ſcri-

ptam in tabulis lapideis: ſic Chriſtiani habent prærogatiuam reſpectu Iudæorum, eo quod acceperint eãdem legem ſcriptam in ſuis cordibus, ſeu *in tabulis cordis carnalibus*, vt loquitur Apoſtolus 2. Corinth. 3.3.

26 Alterum eſt, Iudæos accepiſſe legem à Deo, intercedẽte pactione inter ipſum & illos. Nam ipſe obligauit ſe, quod vellet illos protegere, & omnium bonorũ temporalium abundantiam præſtare, ſi ſeruarent legem, quam accepiſſent. Sin minus, quod vellet illos affligere bello, peſte, fame, captiuitate, & abiicere à facie ſua, tanquam ſeruos refractarios & inobedientes. Illi viciſſim obligarũt ſe, quod vellẽt ſeruare legem à Deo acceptam, & illi obtẽperare. (Exodi 19.8. & 24.6.) Hæc mutua obligatio confirmata fuit ſanguine victimarũ, quem Moſes, tanquam Mediator inter partes paciſcentes, reſperſit in populum, cum hac proteſtatione: *Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus ſuis.* (Exodi. 24.8.)

27 Quia ergo Iudęi ex ſua parte non ſeruarunt hoc pactum, etiam ex parte Dei reſciſ-

reſciſſum eſt. Et hæc eſt cauſa, cur ipſi à Deo puniti, abiecti & reprobati ſint. In eorum locum ſucceſſerunt Chriſtiani, cum quibus noua pactio à Deo inita eſt, ſub hac formula: *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam. Et ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.* Mediator fuit, non Moſes, ſed Chriſtus, qui non animalium, ſed proprio ſanguine confirmauit hanc promiſſionem, his verbis; *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* (Matth. 26, 28.) Et ita confirmauit, vt nunquam integrè reſcindēda aut irritanda ſit. Poterit quidem reſcindi aut irritari, reſpectu huius aut illius hominis in particulari, qui ſi peccet, & non velit pænitere de peccato, meritò reiicitur à Deo: non tamen poteſt irritari reſpectu totius Eccleſiæ, ſeu populi Chriſtiani, quia Deus abſolutè non vult Hoc patet ex eodem Ieremia, cap. citato, v. 35. vbi ſequitur in hunc modum: *Hæc dicit Dominus, qui dat ſolem in lumine diei, ordinem lunæ & ſtellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & ſonant fluctus eius, Dominus exercituum*

nomen illi. 36. Si defecerint leges iſtæ coram me, dicit Dominus, tunc & ſemen Iſrael deficiet, vt non ſit gens coram me cunctis diebus. 37. Hæc dicit Dominus: Si menſurari potuerint cœli ſurſum, & inueſtigari fundamenta terræ deorſum: & ego abiiciam vniuerſum ſemen Iſrael propter omnia, quæ fecerunt, dicit Dominus.

28 Ex quibus verbis colliguntur duo argumenta, quibus Deus confirmat pactum ſuum fore perpetuum. Vnum eſt huiuſmodi: Ego, qui paciſcor vobiſcum, ſum idem ille Deus, qui naturalem legem & ordinem conſtitui Soli, Lunæ, ſtellis & mari: Soli, vt luceret per diem: Lunæ & ſtellis, vt lucerent per noctem: Mari, vt ſonaret & agitaretur, ad meum imperium. Si hęc lex non deficiet, neque pactum, quod vobiſcum iniui, defecturum eſt. Igitur quamdiu videtis ſolem, Lunam, ſtellas & mare ſeruare legem & ordinem naturalem, quem illis præfixi; tamdiu cogitate duraturum pactum, quod vobiſcum initum eſt. Alterum: Sicut impoſsibile eſt, vt aliquis veſtrum poſsit menſurare cœlos ſurſum, & fundamenta ter-

ta terræ deorſum: ita nunquam futurum eſt, vt ego abiiciam vos, & non ſim veſter protector, iuxta pactum, quod vobiſcum iniui.

Tertia promiſsio Eccleſiæ facta in veteri teſtamento.

TErtia promiſſio habetur Zachariæ 28
2.1. *Et leuaui oculos meos & vidi: Et ecce vir, & in manu eius funiculus menſorum. 2. Et dixi: Quo tu vadis: Et dixit ad me: vt metiar Ieruſalem, & videam quanta ſit latitudo eius, & quanta lõgitudo eius. 3. Et ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occurſum eius. 4. Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum iſtum, dicens: Abſque muro habitabitur Ieruſalem præ multitudine hominũ & iumentorum in medio eius. 5. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius.* Et infra v. 8. *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Et iterum v. 10. *Lauda & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus. 11. Et applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui.*

In hoc

30 In hoc capite, nomen Ieruſalem accipitur duobus modis. Primo litteraliter pro vrbe Ieruſalem. Secũdo myſticè pro Eccleſia Chriſti, quod frequẽter ſit in Scriptura. Nec immeritò, quia Eccleſia habuit ortum ſeu initium ſuum in vrbe Ieruſalem: Et quidem triplici titulo. Primo, quia ibi Chriſtus crucifixus eſt, ex cuius latere moriẽtis formata eſt Eccleſia. Secundo, quia ibi prima legis Euangelicæ promulgatio facta eſt in die Pẽtecoſtes. (Act, 2.) Tertio, quia ibi Nouum Teſtamentum in vltima cœna cõditum, & Chriſti ſanguine cõfirmatum eſt (Matth. 26. 28.)

31 Porro Deus per prophetam promittit hic Eccleſiæ, quod multis partib. ſuperatura ſit vrbẽ Ieruſalem. Primo, magnitudine. Nã longitudo & latitudo vrbis Ieruſalẽ erat certis terminis definita & circũdata. At Eccleſia, propter multitudinem fidelium, nõ poterit definiri & circũdari, ſed toto orbe diffundetur.

32 Secundo, munitione & protectione. Nam vrbs Ieruſalem fuit munita muris lapideis. Eccleſia pro muris lapideis, habebit Deum protectorem. Cuius prote-

ctio

Digitized by Google

ctio deſcribitur primùm his verbis: *Ego ero ei murus ignis in circuitu*, id eſt, Nō ero murus lapideus, qui tranſcēdi aut penetrari poteſt; ſed murus igneus, qui tranſiliri non poteſt, & qui ſolo aſpectu terrebit hoſtes appropinquantes. Deinde illis verbis: *Qui tetigerit vos, tangit pupillã oculi mei*, id eſt, grauiſſimè me offendit.

Tertio, maieſtate & gloria. *Ego, ait Do-* 33
minus, in gloria ero in medio eius, q. d. Non ſolum protegam Eccleſiã, ſed etiam glorioſam reddã. Vel, vt loquitur Theodoretus, Non modo ei omne robur ſuppeditabo, ſed & illuſtrē & admirandã reddam, vt eius gloria per omnē orbem terrarũ peruagetur. De hac gloria loquitur Iſaias c. 60. 1. *Surge illuminare Ieruſalē, quia venit lumē tuũ & gloria Domini ſuper te orta eſt.* 2. *Quia ecce tenebræ operient terrã, & caligo populos: ſup te autē orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur.* 3. *Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplēdore ortus tui.* Et Baruch c. 5. 3. *Deus oſtendet ſplendorem ſuum in te, qui ſub cælo eſt*; Vel vt græcus textus habet; *Deus oſtendet omni terræ & nationi, quæ ſub cælo eſt, ſplendorem tuum.*

34 Eſt autem notanda differentia inter gloriam Synagogæ & Eccleſiæ. Nam in Synagoga ſeu in veteri teſtamento non erat alia gloria, quàm quod aliquando appareret vel nubes caliginoſa, vel ignis in medio nubis caliginoſæ ſurſum aſcẽdens: idq; in ſignum præſentiæ diuinæ, vel ad puniendum, vel ad protegẽdum. Sic enim legimus Exodi 16.10. *Et ecce gloria Domini apparuit in nube*; Et cap. 24.15. *Operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini ſuper Sinai, tegens illum nube ſex diebus: ſeptimo autẽ die vocauit eum de medio caliginis. Erat autem ſpecies gloriæ Domini, quaſi ignis ardens ſuper verticem mõtis in conſpectu filiorum Iſrael.* Et cap. 40. 32. *Operuit nubes tabernaculum teſtimonij, & gloria Domini impleuit illud. Nec poterat Moſes ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maieſtate Domini coruſcante.*

35 At in Eccleſia multo amplior gloria eſt. Primo, quia filius Dei in propria perſona apparuit nobis, qui eſt lux vera, nõ tantum illuminans aliquam nubem aut montem, ſed *illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.* (Ioan. 1.9.) Secundo, quia in natiuitate ipſius, clari-

tas Dei

tas Dei circumfulſit omnes, qui aderãt: & Angeli apparuerunt: & audita eſt vox dicentium: *Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* (Lucæ 2.14.) Tertio, quia poſt aliquot dies, præter communem rerũm ordinem, viſa eſt ſtella in oriente, & ſtupendo miraculo duxit tres magos ad locum, in quo natus erat Chriſtus. (Matth. 2. 2.) Quarto, cum idem Chriſtus in Iordane baptizaretur à Ioanne, *aperti ſunt ei cæli: & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe: Et ecce vox de cælis dicẽs: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* (Matth. 3. 16.) Quinto, quando cum Petro, Ioanne & Iacobo aſcendit in montem Thabor, *transfiguratus eſt coram ipſis. Et reſplenduit facies eius ſicut Sol: veſtimẽta autem eius facta ſunt alba, ſicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moſes & Helias cum eo loquentes.* (Matth. 17. 2.) Sexto, in morte Chriſti, *velum tẽpli ſciſſum eſt, terra mota eſt, petræ ſciſſæ ſunt, monumenta aperta, & multa corpora ſanctorũ, qui dormierant, ſurrexerunt: inſuper & tenebræ factæ ſuper vniuerſam terram.* Septimo, in die Pentecoſtes, *factus eſt repente*

de cæ-

de cælo ſonus, tanquam aduenientis Spiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi Apoſtoli erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditq; ſupra ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis. (Act. 2. 2.) Octauo, S. Stephanus, cùm lapidaretur à Iudæis, *vidit cælos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris Dei.* Nono, Saulus in itinere verſus Damaſcum, cæleſti luce circumfuſus eſt, *& cadens in terram, audiuit vocem dicentem ſibi: Saule, Saule, quid me perſequeris?* (Act. 9. 4.) Ac poſtea raptus in tertium cælum, *audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* (2. Corinth. 12. 4.) Denique, vt omnia alia præteream, ineffabilis gloria eſt, quod Chriſtus quotidie in Euchariſtia nobis appareat, ſub aliena quidem ſpecie, ſed tamen in propria natura & perſona, verus Deus & verus homo. Nihil ſimile in veteri teſtamento.

Tres

Tres aliæ promiſsiones ex nouo teſtamento.

PRæter eas promiſſiones, quas attuli 36
ex V.T. ſunt aliæ tres luculentiſſimę, quæ à Chriſto in N.T. factæ ſunt. Prima habetur Matth. 16. 18. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi nō præualebunt aduerſus eam.* Hęc vnica (quā tu, more Caluiniſtico, parui ęſtimas) merito ſufficeret homini Chriſtiano, etiāſi alia non eſſet. Eſt enim planè abſoluta, & nō pendet à fragili aut caduca aliquā conditione. Itaq; de illius euentu dubitare non poſſumus. *Ædificabo*, inquit, *Eccleſiam meam*, non ſuper arenam mobilē & fluentem, ſed ſuper firmam & immobilem petram, quę nulla tempeſtate cōcuti aut loco moueri poſſit. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eā.* Per portas inferi intelligit potētiam Diaboli. Itaq; ſenſus eſt: Nulla Diaboli potētia poterit vincere aut ſuperare Eccleſiam. Vel, Etiamſi Diabolus per tyrānos, per hæreticos, per ſchiſmaticos, omni arte & machinatione oppugnet Eccleſiam, nunquam tamen expugnabit. Hæc eſt com-

munis expoſitio interpretum, quam ſequitur Auguſtinus lib. 1. de Symbolo ad catechumenos cap 6.

37 Alij ſic explicant: Etiamſi tyranni, hæretici & ſchiſmatici conentur omni ope ac præſidio ſe defendere contra Eccleſiam, non tamen poterunt illi reſiſtere. Qui ſenſus videtur colligi ex ipſa metaphora, qua vſus eſt Chriſtus. Nã portæ vrbium ſolent plerunq; muniri & cuſtodiri, vt reſiſtant hoſti, ſuſtinendo ipſius impetum ac impreſſionem: non autem, vt vincant hoſtem, inuadendo illum & expugnando. Cùm ergo dixit, *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*, videtur idem eſſe, ac ſi dixiſſet, Portæ inferi non ſuſtinebũt vim & impetum illius. Quod etiam euentus docet. Nam quotquot hactenus hæretici oppugnarunt Eccleſiam, ab ipſa victi & damnati sũt. Et hoc ſenſu dixit Iſaias cap. 54. 17. *Omnem linguam reſiſtentem tibi in iudicio, condemnabis*. Vide ſupra §. 22.

38 Vtraq; expoſitio bona eſt. Poſterior tamen, quam ſequitur Maldonatus, videtur plus tribuere Eccleſiæ, quàm prior. Nam plus eſt, vincere & debellare hoſtem,

hoſtem, quàm non vinci & debellari ab hoſte. Plus eſt, Eccleſiam tam eſſe potentem, vt aduerſarij non poſſint illi reſiſtere, quàm eſſe tam potentem, vt aduerſarij non poſſint illam expugnare. Ad hoc enim ſufficit par potentia: ad illud requiritur maior & efficacior. Igitur iuxta hanc expoſitionem, promiſſio Chriſti continet duas partes. Vna eſt: Ædificabo Eccleſiam ſuper petram, vt non corruat, non vincatur, non expugnetur. Altera: Eccleſia non ſolum non vincetur, non expugnabitur, ſed etiam vincet & expugnabit ſuos aduerſarios: Vel, aduerſarij non poterunt ſuſtinere vim & impetum Eccleſiæ oppugnantis.

Secunda promiſſio habetur Matth. 39
28.19. *Eũtes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: docentes eos ſeruare omnia, quæcunq; mandaui vobis: Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſq; ad conſummationem ſæculi* q.d. Ego mitto vos in vniuerſum orbẽ, vt apud ethnicos prædicetis euangelium, & Sacramenta adminiſtretis. Occurrẽt quidem multa pericula &

 aduer-

nomen illi. 36. Si defecerint leges iſtæ coram me, dicit Dominus, tunc & ſemen Iſrael deficiet, vt non ſit gens coram me cunctis diebus. 37. Hæc dicit Dominus: Si menſurari potuerint cæli ſurſum, & inueſtigari fundamenta terræ deorſum: & ego abiiciam vniuerſum ſemen Iſrael propter omnia, quæ fecerunt, dicit Dominus.

28 Ex quibus verbis colliguntur duo argumenta, quibus Deus confirmat pactum ſuum fore perpetuum. Vnum eſt huiuſmodi: Ego, qui paciſcor vobiſcum, ſum idem ille Deus, qui naturalem legem & ordinem conſtitui Soli, Lunæ, ſtellis & mari: Soli, vt luceret per diem: Lunæ & ſtellis, vt lucerent per noctem: Mari, vt ſonaret & agitaretur, ad meum imperium. Si hęc lex non deficiet, neque pactum, quod vobiſcum iniui, defecturum eſt. Igitur quamdiu videtis ſolem, Lunam, ſtellas & mare ſeruare legem & ordinem naturalem, quem illis præfixi; tamdiu cogitate duraturum pactum, quod vobiſcum initum eſt. Alterum: Sicut impoſsibile eſt, vt aliquis veſtrum poſsit menſurare cœlos ſurſum, & fundamenta ter-

ta ter-

Digitized by Google

ta terræ deorſum: ita nunquam futurum eſt, vt ego abiiciam vos, & non ſim veſter protector, iuxta pactum, quod vobiſcum iniui.

Tertia promiſſio Eccleſiæ facta in veteri teſtamento.

TErtia promiſſio habetur Zachariæ 29
2. 1, *Et leuaui oculos meos & vidi: Et ec-*
ce vir, & in manu eius funiculus menſorum.
2. Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: vt
metiar Ieruſalem, & videam quanta ſit la-
titudo eius, & quanta lõgitudo eius. 3. Et ec-
ce Angelus, qui loquebatur in me, egredieba-
tur, & Angelus alius egrediebatur in occur-
ſum eius. 4. Et dixit ad eum: Curre, loquere
ad puerum iſtum, dicens: Abſque muro habi-
tabitur Ieruſalem præ multitudine hominũ
& iumentorum in medio eius. 5. Et ego ero ei,
ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in
gloria ero in medio eius. Et infra v. 8. *Qui*
tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. Et
iterum v. 10. *Lauda & lætare filia Sion: quia*
ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait
Dominus. 11. Et applicabuntur gentes multæ
ad Dominum in die illa, & erunt mihi in po
pulum, & habitabo in medio tui.

In hoc

30 In hoc capite, nomen Ieruſalem accipitur duobus modis. Primo litteraliter pro vrbe Ieruſalem. Secũdo myſticè pro Eccleſia Chriſti, quod frequẽter fit in Scriptura. Nec immeritò, quia Eccleſia habuit ortum ſeu initium ſuum in vrbe Ieruſalem: Et quidem triplici titulo. Primo, quia ibi Chriſtus crucifixus eſt, ex cuius latere morięntis formata eſt Eccleſia. Secundo, quia ibi prima legis Euangelicæ promulgatio facta eſt in die Pẽtecoſtes. (Act. 2.) Tertio, quia ibi Nouum Teſtamentum in vltima cæna cõditum, & Chriſti ſanguine cõfirmatum eſt (Matth. 26. 28.)

31 Porro Deus per prophetam promittit hic Eccleſiæ, quod multis partib. ſuperatura ſit vrbe Ieruſalem. Primo, magnitudine. Nã longitudo & latitudo vrbis Ieruſalẽ erat certis terminis definita & circũdata. At Eccleſia, propter multitudinem fidelium, nõ poterit definiri & circũdari, ſed toto orbe diffundetur.

32 Secundo, munitione & protectione. Nam vrbs Ieruſalem fuit munita muris lapideis. Eccleſia pro muris lapideis, habebit Deum protectorem. Cuius prote-

ctio

ctio deſcribitur primùm his verbis: *Ego ero ei murus ignis in circuitu*, id eſt, Nō ero murus lapideus, qui tranſcēdi aut penetrari poteſt; ſed murus igneus, qui tranſiliri non poteſt, & qui ſolo aſpectu terrebit hoſtes appropinquantes. Deinde illis verbis: *Qui tetigerit vos, tangit pupillā oculi mei*, id eſt, grauiſſimè me offendit.

Tertio, maieſtate & gloria. *Ego, ait Dominus, in gloria ero in medio eius*, q. d. Non ſolum protegam Eccleſiā, ſed etiam glorioſam reddā. Vel, vt loquitur Theodoretus, Non modo ei omne robur ſuppeditabo, ſed & illuſtrē & admirandā reddam, vt eius gloria per omnē orbem terrarū peruagetur. De hac gloria loquitur Iſaias c. 60. 1. *Surge illuminare Ieruſalē, quia venit lumē tuū & gloria Domini ſuper te orta eſt. 2. Quia ecce tenebræ operient terrā, & caligo populos: ſup te autē orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. 3. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplēdore ortus tui*. Et Baruch c. 5. 3. *Deus oſtendet ſplendorem ſuum in te, qui ſub cælo eſt*; Vel vt græcus textus habet; *Deus oſtendet omni terræ & nationi, quæ ſub cælo eſt, ſplendorem tuum*. 33

34. Eſt

34 Eſt autem notanda differentia inter gloriam Synagogæ & Eccleſiæ. Nam in Synagoga ſeu in veteri teſtamento non erat alia gloria, quàm quod aliquando appareret vel nubes caliginoſa, vel ignis in medio nubis caliginoſæ ſurſum aſcẽdens: idq; in ſignum præſentiæ diuinæ, vel ad puniendum, vel ad protegẽdum. Sic enim legimus Exodi 16.10. *Et ecce gloria Domini apparuit in nube*; Et cap. 24.15. *Operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini ſuper Sinai, tegens illum nube ſex diebus: ſeptimo autẽ die vocauit eum de medio caliginis. Erat autem ſpecies gloriæ Domini, quaſi ignis ardens ſuper verticem mõtis in conſpectu filiorum Iſrael.* Et cap. 40. 32. *Operuit nubes tabernaculum teſtimonij, & gloria Domini impleuit illud. Nec poterat Moſes ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maieſtate Domini coruſcante.*

35 At in Eccleſia multo amplior gloria eſt. Primo, quia filius Dei in propria perſona apparuit nobis, qui eſt lux vera, nõ tantum illuminans aliquam nubem aut montem, ſed *illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.* (Ioan. 1.9.) Secundo, quia in natiuitate ipſius, claritas Dei

tas Dei circumfulſit omnes, qui aderāt: & Angeli apparuerunt: & audita eſt vox dicentium: *Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* (Lucæ 2. 14.) Tertio, quia poſt aliquot dies, præter communem rerũm ordinem, viſa eſt ſtella in oriente, & ſtupendo miraculo duxit tres magos ad locum, in quo natus erat Chriſtus. (Matth. 2. 2.) Quarto, cum idem Chriſtus in Iordane baptizaretur à Ioanne, *aperti ſunt ei cæli: & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe: Et ecce vox de cælis dicẽs: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* (Matth. 3. 16.) Quinto, quando cum Petro, Ioanne & Iacobo aſcendit in montem Thabor, *transfiguratus eſt coram ipſis. Et reſplenduit facies eius ſicut Sol: veſtimẽta autem eius facta ſunt alba, ſicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moſes & Helias cum eo loquentes.* (Matth. 17. 2.) Sexto, in morte Chriſti, *velum tẽpli ſciſſum eſt, terra mota eſt, petræ ſciſſæ ſunt, monumenta aperta, & multa corpora ſanctorũ, qui dormierant, ſurrexerunt: inſuper & tenebræ factæ ſuper vniuerſam terram.* Septimo, in die Pentecoſtes, *factus eſt repente*

de cæ-

de cælo ſonus, tanquam aduenientis Spiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi Apoſtoli erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditq; ſupra ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis. (Act. 2. 2.) Octauo, S. Stephanus, cùm lapidaretur à Iudæis, *vidit cælos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris Dei.* Nono, Saulus in itinere verſus Damaſcum, cæleſti luce circumfuſus eſt, *& cadens in terram, audiuit vocem dicentem ſibi: Saule, Saule, quid me perſequeris?* (Act. 9. 4.) Ac poſtea raptus in tertium cælum, *audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* (2. Corinth. 12. 4.) Denique, vt omnia alia præteream, ineffabilis gloria eſt, quod Chriſtus quotidie in Euchariſtia nobis appareat, ſub aliena quidem ſpecie, ſed tamen in propria natura & perſona, verus Deus & verus homo. Nihil ſimile in veteri teſtamento.

Tres

Tres aliæ promiſsiones ex nouo teſtamento.

PRæter eas promiſſiones, quas attuli 36
ex V. T. ſunt aliæ tres luculentiſſimę, quæ à Chriſto in N. T. factæ ſunt. Prima habetur Matth. 16. 18. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi nō præualebunt aduerſus eam.* Hęc vnica (quā tu, more Caluiniſtico, parui ęſtimas) merito ſufficeret homini Chriſtiano, etiāſi alia non eſſet. Eſt enim planè abſoluta, & nō pendet à fragili aut caduca aliqua conditione. Itaq; de illius euentu dubitare non poſſumus. *Ædificabo*, inquit, *Eccleſiam meam*, non ſuper arenam mobilē & fluentem, ſed ſuper firmam & immobilem petram, quę nulla tempeſtate cōcuti aut loco moueri poſſit. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eā.* Per portas inferi intelligit potētiam Diaboli. Itaq; ſenſus eſt: Nulla Diaboli potētia poterit vincere aut ſuperare Eccleſiam. Vel, Etiamſi Diabolus per tyrānos, per hæreticos, per ſchiſmaticos, omni arte & machinatione oppugnet Eccleſiam, nunquam tamen expugnabit. Hæc eſt com-

hoſtem, quàm non vinci & debellari ab hoſte. Plus eſt, Eccleſiam tam eſſe potentem, vt aduerſarij non poſſint illi reſiſtere, quàm eſſe tam potentem, vt aduerſarij non poſſint illam expugnare. Ad hoc enim ſufficit par potentia: ad illud requiritur maior & efficacior. Igitur iũxta hanc expoſitionem, promiſſio Chriſti continet duas partes. Vna eſt: Ædificabo Eccleſiam ſuper petram, vt non corruat, non vincatur, non expugnetur. Altera: Eccleſia non ſolum non vincetur, non expugnabitur, ſed etiam vincet & expugnabit ſuos aduerſarios: Vel, aduerſarij non poterunt ſuſtinere vim & impetum Eccleſiæ oppugnantis.

Secunda promiſſio habetur Matth. 39
28.19. *Eũtes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: docentes eos ſeruare omnia, quæcunq; mandaui vobis: Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſq; ad conſummationem ſæculi* q.d. Ego mitto vos in vniuerſum orbẽ, vt apud ethnicos prædicetis euangelium, & Sacramenta adminiſtretis. Occurrẽt quidem multa pericula &

aduerſitates, quia Diabolus, qui vbique habet ſuos cultores & idololatras, crudeliſſimè vos pſequetur: Sed forti eſtote animo: Ego non deſeram vos; adero vobis & ſucceſſoribus veſtris in omni neceſſitate vſq; ad finē mundi. Ego, inquā, adero, qui nuper dixi, *Non relinquam vos orphanos*. (Ioan. 14. 18.) Ego qui dixi, *Confidite, ego vici mundum* (Ioan. 16. 33.) Ego, contra quem *princeps huius mundi non habet quicquam*. (Ioan. 14. 30.) Ego, cui Pater promiſit, *Ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*. (Pſal. 109. 2.) Ego ille ipſe, qui Ieremiæ dixi, *Ne timeas à facie eorum; quia tecum ego ſum, vt eruam te.* (Ierem. 1. 8.) Ego denique, qui Ezechieli dixi, *Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum. Vt adamantem & ſilicem dedi faciem; ne timeas eos.* (Ezech. 3. 8.) Sicut his duobus prophetis adfui ad breue tempus; ita vobis adero omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi.

40 De hac promiſſione ſcribit S. Proſper lib. 2. de vocatione gentiū cap. 2. his verbis: *Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi, id eſt, Cum ſicut*

oues introieritis in medium luporum, nolite de veſtra infirmitate trepidare, ſed de mea poteſtate confidite, qui vos vſque ad conſummationem ſeculi in omni hoc opere non derelinquam: non ad hoc, vt nihil patiamini ſed quod multo maius eſt, praeſtiturus, vt nulla ſaevientium crudelitate ſuperemini. In mea enim poteſtate praedicabitis, & per me fiet, vt inter contradicentes, inter furentes, Abrahae filij de lapidibus ſuſcitentur. Ego inſinuabo, quod docui, ego faciam quod promiſi.

Et elegāter Gennadius Scholarius in orationc de azymo, ſect. 9. *Chriſtus dicit nunquam ſuā errare Eccleſiam, quia ſe ſemper cum ea manſurum pollicitus eſt. Si ergo verus eſt Chriſtus, & promiſſionem ſuā veram eſſe oportet. Ita enim dixit: Ego vobiſcū ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationē ſeculi. Noſq; ita credimus, eum cum Eccleſia ſua ſemper eſſe permanſurum, nec eam derelicturum vnquam. Si vero ſecundum vos cū ea ſe ſemper manſurum pollicitus eſt, ſed dereliquit illam, & errare permiſit, ex neceſſitate mendax eſt. Si vero mēdax, Deus non eſt. Videte, inquam abſurditatē incidiſtis, Chriſtum vocando mendacem. Nam hoc omnem iniquitatem & blaſphemiam ſuperat.* 41

 42 Ter-

42 Tertia promiſſio habetur Lucæ 22. 31. *Ait autem Dominus: Simon, Simon, Ecce Satanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum: Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Hic Chriſtus alloquitur Petrum, tanquam caput Eccleſiæ, & in Petro omnes ſucceſſores illius. Et priorib. quidem verbis oſtēdit periculum, quod à Diabolo imminebat Petro & Eccleſię; poſteriorib. oſtendit remedium. Primo igitur dicit, Diabolũ omni conatu moliri & moliturũ eſſe, vt noceat Eccleſiæ. Mox addit, ſe ſua oratione protegere & protecturum eſſe Eccleſiam, ne ſuperetur à Diabolo.

43 Sic explicat Lucius 1. Papa & martyr in epiſt 1. ad Epiſcopos Hiſpanię & Galliæ, cùm ait: *Eccleſia Romana Apoſtolica eſt, & mater omnium Eccleſiarum, quæ à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquā erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit, ſecundum ipſius Domini pollicitationem dicentis: Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Similia habet Agatho Papa in epiſt. ad Conſtantinum Imperatorem, quæ approbata eſt in ſexta Synodo generali, act. 8. Et Nicolaus primus in epiſtola

piſtola ad Michaelem, & D. Bernard. in epiſt. 190. ad Innocentiũ, & plures alij.
Habes, mi Georgi, varias promiſſiones in veteri ac nouo teſtamento Eccleſiæ factas: quarũ ſumma hæc eſt. Primo, Eccleſia erit fæcundior, quàm Synagoga: *Multi filij deſertæ magis, quàm eius, quæ habet virum.* Secundo, Erit amplior: *Dilata locum tentorij tui: ad dextram enim & læuam penetrabis.* Tertio, Erit ſtabilis & perpetua: *Non confunderis neq; erubeſces: in miſericordia ſempiterna miſertus sũ tui.* Quarto, Erit inexpugnabilis: *Portæ inferi non preualebunt aduerſus eam.* Quinto, Erit victrix & debellatrix ſuorum hoſtium: *Omnem linguam reſiſtentem tibi in iudicio, condemnabis.* 44

Neq; pendent hæ promiſſiones ab aliqua conditione ex parte noſtri; ſed abſolutæ ſunt, & in Dei bonitate ac tutela fundatæ. *Ego*, inquit, *ero ei murus ignis in circuitu.* Item, *Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſæculi.* Itẽ, *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Deniq;, *Qui tetigerit vos tangit pupillam oculi mei.* Nec modo abſolutæ, ſed etiam iuramento confirmatæ. Sicut, inquit, o- 45

lim iureiurando promiſi Noë; quod nõ amplius vellem diſſipare terrã diluuio: ita iureiurãdo promitto Eccleſiæ, quod non velim illi iraſci. Nihil addam. Solum cupio te aduertere, in quo errore hactenus verſatus ſis.

III. Qværtio.

An Synagoga fuerit Deo coniunctior, quam ſit Eccleſia.

46 ID tu quidem aſtruis hoc argumento: Filia eſt coniunctior patri, quam ſpõſa ſuo ſponſo: At Synagoga fuit filia Dei; Eccleſia ſpõſa illius eſt: Ergo Synagoga fuit illi coniunctior, quam Eccleſia. Maiorem probas, quia filia, quantũuis peccet, ſemper manet filia. At ſponſalia inter ſponſum & ſpõſam diſſolui poſſunt. Minorem non aliunde cõfirmas, quam ex illo Zach. 2. 10. *Lauda & lætare filia Sion.*

47 Vis dicam, quod ſentio? Sæpe hic peccas. Primo, quia nõ diſtinguis inter filiã naturalem & adoptiuã. Synagoga, ſi fuit

filia

filia Dei, non fuit niſi adoptiua. At filia adoptiua, ſi peccet, poteſt priuari iure adoptionis. Nunquid non Iudas fuit filius Dei adoptiuus, cum eligeretur in Apoſtolum? Nemo dubitat. At per crimen proditionis deſiit eſſe, quod erat.

Deinde ex eo, quod ſcriptum eſt apud Prophetam, *Lauda & lætare filia Sion*, non recte probas, Synagogam fuiſſe filiam Dei. Primo, quia propheta per filiam Sion non intelligit Synagogam, ſed Eccleſiam, vt ſupra oſtendi. Secundo, etiamſi intelligeret Synagogam, nihil aliud inde colligi poſſet, quam Synagogam fuiſſe filiam Sion. At eſſe filiam Sion, non eſt idem, quod eſſe filiam Dei. Si hoc neſcis, breuiter explicabo. Hæc vocula, *Filia Sion*, tribus modis accipitur in Scriptura. Primo pro vrbe Ieruſalem, quæ ideo vocata fuit filia Sion, quia erat ſub tutela & protectione mõtis Sion. Sic accipitur Iſaiæ 1. 8. *Derelinquetur filia Sion, vt umbraculum in vinea, & ſicut ciuitas, quæ vaſtatur.* Et Thren. 2. 8. *Cogitauit Dominus diſſipare murum filiæ Sion.* Et alibi ſæpius. Secundo, pro fœminis habitantibus in vrbe Ieruſa- 48

lem. Sic accipitur Iſaiæ 3. 16. *Pro eo, q̄ eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerūt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebāt; decaluabit Dominus verticem filiarum Sion.* Tertio, pro Eccleſia Chriſti. Sic accipitur apud Zachariam loco citato. Et ratio eſt, quia filia Sion ſignificat vrbem Ieruſalem, iuxta primam acceptionem. At Eccleſia myſticè deſignatur per vrbem Ieruſalem, vt §. 30 explicatum eſt: Ergo etiam per filiam Sion. Nihil ergo præſidij habes ex Zacharia, vt iam vides.

49 Poſtremo peccas, quia dum attendis ad ea, quæ Caluiniani profeſſores tibi obtrudunt, negligis ea, quæ in ſacris litteris de Eccleſia & Synagoga ſcripta ſunt. Quæ iſta? Vt multa alia omittam, accipe hæc pauca. Primo, Apoſtolus comparat Synagogam cum ancilla, Eccleſiam cum Domina: illam cum Agar, quæ fuit repudiata; hanc cum Sara, quę fuit vxor Abrahę. (ad Galatas 4.) Ex quo ſequitur, quanto dignior eſt conditio Dominæ, quam ancillæ, tanto digniorē eſſe Eccleſiam quam Synagogam.

50. Dein-

Deinde Chriſtus, qui eſt ſponſus Ec- 50
cleſiæ, ſic illam alloquitur in Cantico
Canticorum cap. 1. v. 7. *O pulcherrima*
inter mulieres, egredere. Et ibidem v. 14.
Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pul-
chra es, oculi tui columbarum. Et cap. 2. v.
2. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea*
inter filias. Et cap. 4. v. 7. *Tota pulchra es*
amica mea, & macula non eſt in te. Veni de
Libano ſponſa mea: coronaberis de capite A-
mana. &c. Vulneraſti cor meum ſoror mea
ſponſa, &c. Et cap. 5. v. 1. *Veni in hortum*
meum ſoror mea ſponſa. Et cap. 6. v. 3. *Pul-*
chra es amica mea, ſuauis & decora. Et v. 8.
Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt
matris ſuæ, electa genetrici ſuæ. Viderunt e-
am filiæ, & beatiſſimam prædicauerunt:
reginæ, & laudauerunt eam. Quæ eſt iſta,
quæ progreditur quaſi aurora conſurgens,
pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt
caſtrorum acies ordinata?

Vbi vnquam legiſti ſimilia de Syna- 51
goga? Hæc potius de illa legiſti, Ierem.
2. 20. *In omni colle ſublimi, & ſub omni li-*
gno frondoſo tu proſternebaris meretrix. Et
paulò poſt: *Si laueris te nitro, & multipli-*
caueris tibi herbam borith, maculata es in
iniqui-

Digitized by Google

iniquitate tua coram me, dicit Dominus tuus. Et cap. 3. v. 1. *Tu fornicata es cum amatoribus multis.* Et ibidem: *Leua oculos tuos in directum, & vide, vbi non proſtrata ſis. In viis ſedebas, exſpectans eos quaſi latro in ſolitudine: & polluiſti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis, &c. Frons mulieris meretricis facta eſt tibi: noluiſti erubeſcere.* Et cap. 5. v. 11. *Præuaricatione præuaricata eſt in me domus Iſrael, & domus Iuda, ait Dominus.* Et Oſeæ 2. 2. *Ipſa non vxor mea, & ego non vir eius. Auferat fornicationes ſuas à facie ſua, & adulteria ſua de medio vberum ſuorum; ne forte exſpoliem eam nudam, & ſtatuam eam ſecundum diem natiuitatis ſuæ.* Et alibi plura.

52 Hæc confer cum iis, quæ Eccleſiæ dicta ſunt. Et facile intelliges, Eccleſiam Deo coniunctiorem eſſe, quam fuerit Synagoga. An non Domina cõiunctior eſt, quam ancilla? An non ſponſa, quam adultera? An non decora, quam fornicaria? an non pulchra, quam maculata? An non coronata, quam ſpoliata? An nõ amica, quam prǫuaricatrix? Et quid opus eſt pluribus? Ipſi ſponſus & ſponſa teſtantur mutuum ſuum amorem, quo arcti-

arctiſsime inter ſe coniuncti ſunt. Sic loquitur ſponſus: *Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui, &c.* Et ſic ſponſa viciſsim: *Fulcite me floribus, & ſtipate me malis, quia amore langueo.*

EPILOGVS.

Atque hæc hactenus mi D. Georgi. Quæ velim eo candore accipias, quo à me ſcripta ſunt. Et tu ipſe iam vide, quam infirmum ac debile ſit argumentum, quo hactenus à Caluinianis Profeſſoribus perſuaſus es, Eccleſiam Chriſti errare ac deficere poſſe. Repetam id, ſi non tuis verbis, ſaltem tuo ſenſu. Eſt autem hoc: 53

Synagoga habuit tres prærogatiuas præ Eccleſia, quia & magis commendata eſt in Scripturis, & excellentiores habuit promiſſiones, & arctius cum Deo fuit coniuncta. At, non obſtantibus his prærogatiuis, potuit errare ac deficere, & reipſa errauit ac defecit: Ergo multo magis Eccleſia, quæ has prærogatiuas non habet, poterit errare ac deficere. 54

55. Sic

55 Sic tu, vel tui potius Caluiniſtæ. (Quanquam non amplius tui, ſi Catholicus es, vt te eſſe dicis.) At iam oſtendi omnes illas prærogatiuas eſſe mera figméta: Et Eccleſiam multis partibus Synagogæ præferendam eſſe. Quod ſi ita eſt, ruit fundamentum, quo tota argumentatio tua nixa eſt. Vale, & Deum pro me ora. Viennæ Auſtriæ ex Collegio Societatis Ieſu, anno 1615. menſe Februario.

Tuus ex animo

Martinus Becanus Societatis Ieſu Theologus.